

דַּרְשֵׁנִי קַרְבַּתְךָ

על פי שיעורו של הרב איתן כהן שליט"א • בית הכנסת פרי מגדים, צפת • השיעור נמסר במוצ"ש פרשת בהר - בחקתי, תשפ"ה

המסר העצום משמירת שמיטה

וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר. רש"י שואל: מה ענין שמיטה אצל הר סיני? למה השמיטה נכנסה פה?

אני הייתי מעדיף שהתורה תכתב 'וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר, בעשור לחדש השביעי יום הכפורים', ואז שרש"י ישאל מה ענין כפורים להר סיני? זה נשמע יותר מענין. כפורים להר סיני נשמע יותר מענין. שמיטה בסדר זה נחמד, אבל זה פעם בשבע שנים, זה לא כל יום וגם זה לא משהו גדול. אבל כפורים זה משהו גדול מאד, ואז רש"י יענה את התשובה: כמו שכפורים נאמרה בסיני גם הכללים גם הפרטים, ככה גם כל המצוות כלם נאמרו כללים ופרטים. איזה יפוי! אז למה התורה בחרה במצוות שמיטה?

הגמרא בקדושין אומרת "שכר מצוה בהאי עלמא ליכא" - אין שכר שמקבלים פה על המצוות בעולם הזה, אין שכר. מה זה אין שכר? אבל כתוב "למען ייטב לך", וכתוב "והארכת הימים"? דרש רבי יעקב: "למען ייטב לך" - ליום שפלו טוב, "למען יאריכון ימיה" - לעולם שפלו ארוך. פה בעולם הזה אין שום שכר.

אבל יש מצוה אחת שיתורה כותבת שכר פה בעולם הזה, אין מה להתוכח, איזה מצוה זה? שמיטה. "וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסף?" אל תדאג, יש תשובה. מה התשובה? "וציית את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש השנים". איפה?! פה בעולם הזה! שלש שנים יהיה לך פרנסה בשפע בשנה אחת.

אז כמו שבמצוות שמיטה, התורה מבטיחה את השכר פה בעולם הזה - שכר בעולם הזה, זה רק הפרות, אבל יש כמובן גם את הקורן למעלה, שזה שכר לעולם הבא, והשכר למעלה בכלל גדול מאד. אז באמת ככה כל המצוות כלן אותו דבר. ברגע שתקיים את המצוה טוב, השכר פה בעולם הזה. ולכן הסמיכו שמיטה להר סיני, להגיד לך: כמו ששמיטה, ככה כל המצוות כלם.

אבל יש רק תנאי אחד. לא רציני, אתם יודעים, אנחנו היום קוראים 'שמיטה', את אף אחד זה לא מענין! את מי זה פו מענין? רק את החקלאים שבדרום, שם מענין אותם שמיטה. תשעים ותשעה אחוז מעם ישראל לא מענין אותם שמיטה. רק את החקלאים, או את אלו שמזכירים ביוקר, שהם מתפרנסים מזה. חוץ מזה לא מענין אף אחד.

אבל תחזר אחרון, בימי חז"ל - תשעים וחמשה אחוז מן האנשים היו חקלאים. אם אתה עושה שמיטה, הפרוש כל המדינה יוצאת לחל"ת, כפשוטו. כל המדינה. וואי איזה מסירות נפש! אה... אם אתה עושה מצוה עם מסירות נפש, אז זה כבר סוגיה אחרת. השכר פה בעולם הזה - כל מה שדברתי איתך ששכר מצוה בהאי עלמא ליכא - זה מצוות שאיתה זורם אתם. אבל מצוות שקשה לך לקיים אותם ואתה מתאמץ עליהם, וואי זה כבר סוגיה בפני עצמה.

השדה שלי הצמיח את "מחלף שורש" בשמיטה

ספר יעקב ממושב שורש: לפני כמה שמיטות באו אלי מקרן השביעית לדבר אתי לשמור שמיטהמה זה לשמור שמיטה? הפרוש תפסיק לעבד. מה זה תפסיק לעבד? כאלו אני חי מן האדמה, אני חקלאי. שנה שלמה שלא לעבד, זה לא פשוט. בן אדם שרגיל לקים בבקר ולעבד, זה לא פשוט בשבילי.

דברו אתו, נסו לדבר עם כל המושב, לא היה עם מי לדבר. היחיד שהיה אפשר לדבר אתו קצת, שהיה לו קצת רגש, זה יעקב הזה. נסו לדבר אתו. "אולי בכל אפן... אתה הראשון שבמושב שפוחת את השמיטה, וכו'" בקצור, הוא השתכנע. אמרו: "נחזיק אותך, נתן לך כל חדש שבעת אלפים שקל".

הוא התחיל לחצק. "מה זה שבעת אלפים שקל? זה בשבוע הראשון נגמר לי! מה זה?! אמרו לו: "תראה, אנחנו לא יכולים לפרנס אותך, זה על על הצבור. אנחנו רק כדי לתת לך כח להתחזק".

אני קבלתי על עצמי לשמור שמיטה. איך שהתחיל שמיטה, החקלאים יצאו, אמרו לי: "יעקב, למה אתה לא חורש?" נו מה אני אגיד להם? אמרתי להם אני שומר שמיטה! כלם צחקו עלי, בזו אותי. "מה שמיטה? איזה שמיטה? לא תעבד שנה שלמה? תהיה בטלן?! היה לי ספור שלם עם כל המושב, ואני אחרי חדש כמעט נשברתי. חדש, חדשים, שלשה אני מתאפק, אמרתי אולי החדש הזה לא, אולי החדש הבא. ארבעה חדשים עבר.

יום אחד אני מקבל טלפון ממע"צ, הם רוצים לבנות מחלף, מחלף שורש. עכשיו מה הבעיה? איפה לשים את כל הטרקטורים, את המנופים, את המשאיות?

צריכים איזה מקום. הם אמרו שהסתובבו בכל השטחים - הכל ירק, הכל חרוש. רק אצלך אין חרישה. אנחנו רוצים לשכר את השטח שלך כדי לשים שם את כל המכונות. אנחנו מוכנים לשלם לך על המקום שכירות לחדש ארבעים אלף שקל. אמר להם: "אתן לכם תשובה מחר". היה לי אחד מן המשפחה עורך דין, הקשרתי אליו. אמרתי לו: "תשמע דוד, ככה וככה הספור. הדוד אמר: אם הצינו לך ארבעים בלי להתוכח, תדרש מאה. תרד אחר כך לשבעים, ומה יכול להיות, תרויח שבעים." אמרתי: "רעיון!".

ולמחרת הוא התקשר, אמר להם: "לא, אין מה לדבר, השמן של המכונות, הגרז, זהו, הלכה לי האדמה. אם אתם רוצים, כל חדש שכירות מאה אלף שקל." אמרו לו: "לא! מאה אלף שקל כל חדש איזה יקר!" לא... ויפוחים ויפוחים, ירדו לשבעים, סגרו את החוזה.

הוא אומר: אחרי שהחזרה נסגר, רצתי לאנשים במושב, דפקתי דלת דלת, אמרתי להם: "יש לי חוזה שבעים אלף שקל כל חדש למשך חמש שנים! חמש שנים מסדר, עד שמיטה הבאה מסדר, אני כבר מסדר!".

אבל מתי זה מגיע? אחרי שארבעה חדשים צוחקים עליך, ארבעה חדשים אתה מתמודד, ארבעה חדשים זה נסיון. אחרי הנסיון הזה מגיעה הישועה. אז כמו ששמיטה נאמרה בסיני ואחריה יש ישועות, תדע לך שכל המצוות כלם אותו דבר: אחרי המאמץ מגיעים כל הישועות.

תהיה בן אדם ישר

פסוק אחר כך בתורה כתוב: "וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל תונו איש את אחיו. פלא פלאים! יש מצוה דאורייתא שאסור לרמות בכסף. אתה עושה עסקים? תהיה בן אדם ישר!"

ספר האדמו"ר מויז'ניץ איזה ספור. בשבילנו זה, אני אומר לכם, מתוק מדבש. היה איזה אחד בעירה שהיה מוכר לוחות שנה. ככה היה מרויח כמה שקלים. יום אחד הוא פגש את הגביר של העירה. "אתה רוצה לקנות לוח שנה?" הגביר רחם עליו, הכניס את היד לכיס כדי לקנות ממנו משהו. אמר לו: "וואי אני מצטער, התבלבלתי בגדמים. במקום לשים את המכנסים של יום חל עם הארנק, שמתי מכנסים של שבת. אין לי כסף עלי". הגביר ראה שהקבצן הזה, איך אומרים, מרויח רע כזה. אמר לו: "חבל!" הלה לבנק, משך כסף מן הבנק. אמר לו: "תגיד לי כמה עולה שני לוח שנה?" קנה ממנו שני לוח שנה.

מה עשה הקבצן הזה? הלה לבית של הגביר, דפק בדלת, אמר: "שלום! הגביר שלח אותי לפה. הוא אמר שהוא הזמין עשרה לוח שנה במחיר כזה וכזה. שאלו אותו: מי אמר שזה נכון? הקבצן אמר: הגביר אמר שהוא התבלבל. תסתכלי, הוא התבלבל: במקום ללבש את המכנסים של יום חל עם הארנק, הוא שם את המכנסים של שבת. הוא אמר שבמכנסים של יום חל בארנק, באמבטיה יש שם את הכסף שלו. תשלמי לי על העשרה.

הולכת, בודקת, באמת נכון. אז זה אמתי. קנתה ממנו עשרה לוח שנה, ושלמה. הגביר חוזר הביתה, אשתו מספרת לו על הספור הזה. "איזה נוכלי! איזה נוכלי! לא יכול להיות! אני עוד אראה אותו!" בקצור הוא ספר: חפשוני, חפשוני אותו, מצאתי אותו. בסוף, איך שהוא ראה את הגביר, ברח הגן אדם.

עכשיו הגביר אמר למשרת שלו: "רוי, תפס אותו!" רוי! ההוא תפס את השק, התחיל לרוי. עכשיו המשרת בלי שק והקבצן עם שק. שתי דקות, תפס אותו. אומר לו: "מה קורה?" אומר לו: "תשמע, הגביר שלך מתחנן לפני שאני אמכר לו לוח שנה. לא רוצה למכר לו, לא רוצה. אתה יודע בגלל שדרפת אחרי, התאמצת? אתה יודע מה, בשבילך אני מוכר לך שני לוח שנה!" ומכר לו שני לוח שנה.

אומר האדמו"ר מויז'ניץ: "הכרתי את הגן אדם הזה." אל תחשבו, יש הרבה נוכלים בשוק, והתורה מצוה: אל תהיה נוכל.

אני יהודי... והתורה אומרת לי שאסור לרמות!

ספר איזה יהודי אחד בשם רבי ישעיה. אני אומר לכם זה ספור אש אש! מה אפשר לעשות מבו אדם שהוא ישר. וואי איזה עוצמה זה!

רבי ישעיה הזה מספר: לפני שפרצה מלחמת העולם השנייה הייתי מוכר תכשיטים. היה לי המון תכשיטים, הייתי עשיר גדול. הייתי אדם מאד נאמן והרבה קנו ממני. כשפרצה השואה, אז אני אספתי את כל התכשיטים וברחתי אתם. בתכשיטים האלה שחדתי את הגרמנים שיתנו אשרת כניסה לילדים שלי

השליכות! כשהתורה אומרת לך "לא תונו איש את אחיו", אל תרמה, אל תרמה, אתה יודע לאיפה זה יכול להגיע? אין תאור מה בן אדם יכול לעשות פשהו שומר את התורה והמצוות כמו שצריך, בלי להתבלבל, לא עושה חשבונות "אולי ככה, אולי ככה".

חשיבות למוד המוסר כל יום

בדרך אגב הזכרנו את זה כמה פעמים. הרב וולבה ספר: "הייתי בשו"ת שמונה שנים. כל מי שהגיע לשם, הגיעו רבנים, אברכים, ראשי כוללים, כלם הורידו את הכפות והרבה מהם התחתנו עם גויות. היחיד ששרד הייתי אני, ותליתי בזה שהייתי לומד מוסר כל יום." ככה מספר הרב וולבה על אותם שמונה שנים שהיה בשו"ת. ממש לא להאמין כמה יהודים הולכים לנו, השם ירחם.

אהבת התורה של רב הקהלה הצמיחה לנו את הרב כהנמן

"אם בחקתי תלכו" - רש"י כותב "שתהיו עמלים בתורה". העמל בתורה חיב להגיע דרך אהבת תורה. אי אפשר לעמל אם אתה לא אוהב את מה שאתה עושה. בן אדם שלא אוהב איזה פעלה שהוא עושה, הוא לא מתחבר. בשביל לעמל בתורה חיב להתחיל להעריך את מה שאתה עושה. כשאתה מעריך את התורה, אתה מתחיל להיבן, שם אתה מתחיל ללכת.

אני מסיים. ספר הרב כהנמן: כשהייתי ילד, אז היו נוהגים בעירה שלנו שלקראת פורים כל אחד מבני התלמוד תורה נותן שני שקלים, ומזה קונים משלוח מנות לרב הקהלה. ואחר כך עושים הגרלה בין כל התלמידים בתלמוד תורה איזה אחד יקח את המשלוח מנות ראשון, ימסר את זה לרב הקהלה.

באותה שנה אספנו את הכסף, קנינו משלוח מנות גדול, עשו הגרלה. אחד התלמידים זכה בזה. אותה שנה אבא שלי היה סוחר ובאותה שנה הוא חזר יום לפני פורים. הוא אומר לי: "שלמה יוסף, אני הבאתי מתנה לרב העיר, רב הקהלה". הוא אז הוציא לי מן המזודה, כרף אחד של גמרא, כרף אחד של גמרא. "זה תביא לרב הקהלה".

הרב כהנמן ספר שבכל הקהלה היה ש"ס אחד בלבד. כל מי שלקח כרף אחד חיב לרשם בצד איזה כרף הוא לקח, כדי שאם יצטרכו את הכרף הזה ידעו שזה אצל פלוני ופלוני. אני לקחתי את הכרף של גמרא, שמתי בשקית, ובפורים הלכנו לרב הקהלה.

רב הקהלה קבל אותנו, היתה שמחה גדולה, היתה שירה, רב הקהלה רקד אתנו, וזהו נגמר, והתלמידים יוצאים. יצאו, יצאו, נשארתי מהאחרונים, אחרי שיצאו באתי לרב הקהלה, אמרתי לו: "הרב, אבא הביא לך מתנה".

הוא לוקח את השקית, פותח את זה, רואה גמרא. "מה. יהיה לי גמרא שלי פרטית שאני יכול ללמד בנחת, בלי לחשב שעוד דקה אולי מישוה ידפק בדלת וירצה את הגמרא הזו? זה גמרא שלי?" הוא לקח את הגמרא, חבק אותה והתחיל לרקד. רוקד ושר שירים של שמחת תורה.

אחר כך הוא שאל את הרבנית: "תגידי הרבנית, מתי סעודת פורים?" אמרה: "סעודת פורים זה יהיה בשעה שלש." "אפשר שסעודת פורים תהיה בשעה שלש וחצי?" אמרה הרבנית: "כן אפשר." בקש הרב: "אם אפשר שמשעה שלוש כבר לא יפנס אף אחד, כי אני רוצה שיהיה לי חצי שעה שאני יכול ללמד בגמרא שלי בלי שאף אחד יפריע לי".

אמרה לו הרבנית: "בסדר מצוין!" איך שהרב שמע את זה "יש לי עכשיו חצי שעה שאני יכול ללמד בגמרא שלי", הוא חבק את הגמרא והתחיל לרקד, לרקד ולשר שירים של שמחת תורה.

מספר הרב כהנמן: הייתי ילד, אמרתי "רבנו של עולם, אני מבטיח לך אם אתה מחיה אותי, אני אומר לך לא גמרא אחת, ש"ס שלם, לא אחד, אלפי בחורי ישיבות אני מבטיח לך!" ובסוף ככה זה היה. תדע לך שאם קמה ישיבת פוניבז', זה מאותו רקוד של רב העיר, אותו רב העיר שרקד שיש לו חצי שעה ללמד תורה. תראה איזה מהפכה הוא עשה בעולם! משם זה הניצוץ שנדלקה ישיבת פוניבז', זה הניצוץ הראשון.

"אם בחקתי תלכו" - אתה עמל בתורה. למה תעמל? כי אתה יודע שזה דבר אהוב, זה כפי, זה דבר שונה, אה כזה דבר גדול! תדע, מפה מתחילים ללכת, וכשמתיחילים ללכת לא יודעים איפה זה נגמר. והשם יעזרנו על דבר כבוד שמו, אמן ואמן.

ולאשתי, לברח לאמריקה. עם כל התכשיטים שהיו לי ילתי להבריח את אשתי ועוד ארבעה ילדים. לי כבר לא נשאר. אני נשארת באירופה. אשתי וארבעה ילדים עזבו את הארץ וטסו לאמריקה.

עברתי את השוואה חמש שנים של מלחמה. לא יום אחד, חמש שנים של מלחמה. וברוך השם שרדתי. אחרי ששרדתי חפשתי את המשפחה, והתאחדנו בחזרה בשו"ת.

בשביל להתפרנס, קניתי חנות במרכז העיר, מקום קטן, לתקון תכשיטים, שעונים, ככה התחלתי.

יום אחד הגיעה איזה גברת אחת, נראית מאוד עשירה, הביאה לי שעון זהב, שוקל הרבה. יקר מאוד, מאד יקר. היא אמרה לי: "השעון הזה החליפו לו בטרזה, זה לא עוזר. אפשר לתקן את השעון הזה?" אמרתי לה: "כן".

היא אומרת לי: "אבל אני לא יכולה להשאיר את השעון הזה אצלך. אתה תקח את השעון, אתה תברח".

אז תשארי פה, בגברת, את יכולה להשאיר פה, עד שאתקן. "כן, אבל היא ממחרת." כמה זמן יקח התקון? אם אני משער, זה יקח שעתים. "טוב, אני שעתים, אני אגיע".

עברו שעתים בדיק והגברת הגיעה. אומר לה הבן אדם: "אל תשאלי, פשוט בגלגלים של השעון היה קצת אבק, נקיתי את האבק ועכשיו זה עובד. זה עולה עשרה שקלים".

היא אומרת לו: "תגידי, אתה רציני? אתה יודע שהשעון הזה עולה חצי מיליון שקל?" אני אומר: "אני יודע." "אתה גם רואה שאני אשה מאד מכבדת, נכון? למה לא אמרת עשרים אלף שקל? גם אם היית אומר עשרים אלף שקל הייתי משלמת לך".

אמר לה: "אני יהודי, והתורה מצוה עלינו לא לרמות במסחר. במסחר לא מרמים".

ספר היהודי שהאשה מאד התרגשה. היא אומרת לו: "אני יש לי רשת של מרפאות שנים. אני רואה שעברת את המלחמה, יש לך שנים שחסרות, יש לך שנים ששבורות. תבוא אצלי כל יום ששי בחנם, אני מטפלת לך בשנים שלך. מה שצריך, הכל בחנם. עושה לך פה חדש".

כל יום ששי הייתי מגיע. אולי עבר שלשה חדשים מאז, והגיעו הטפולים האחרונים. אז בטפול אחד לפני האחרון, היא נגשה אלי. היא אומרת לי: "רצייתי להגיד לך שלא רק לך יש לב טוב, גם אני יש לי לב טוב. אני כשהתחילה המלחמה אמצתי לעצמי שתי בנות יהודיות, ואני בעוד חדשים מחתנת אותן עם אחרים שלי, גוים. אני בעוד חדשים עושה חתנה והחתנה עלי. רצייתי להגיד לך שגם אני יש לי לב טוב".

אמר לה הבן אדם: "אני יכול לדבר איתם?" "בשמחה! בוא, תבוא איתי הביתה." נכנסתי הביתה. איך שנכנסתי הביתה וראיתי אותן, אמרתי את הפסוק "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד" התחילו לבכות הבנות, ופרצו בבכי. "מה, יש עוד יהודים בעולם? חשבנו שכל היהודים נמחקו, אין יותר יהודים!" התחלתי לספר להם, דברתי איתם, וכל השיחה היא שומעת אותנו. ודברתי אתן.

אחר כך אמרתי לה: "את יודעת שזה לא הכי מתאים שעם מתחתן עם עם אחר. לא מתאים. כל עם צריך להתחתן עם העם שלו." היא אמרה לי: "נכון, אתה צודק".

אמרתי: "אז אני אקח אותן." אומרת: "תקח אותן. באמת, אם יש לך שדוכים לבנות האלה של היהודים, תקח אותן באמת".

לקחתי אותן למרכז של בנות שאספו את כל הפליטות של הבנות שהקים הרב וולבה בשו"ת. אמר לי הרב וולבה: "אין מקום איפה להכניס." אמרתי לרב וולבה: "אם אתה לא שם אותם פה, עוד חדשים מתחתנות עם גוים, מה עושים?" "אין לי מקום איפה להכניס!" אומר לו: "תפנס, תראה".

נכנסתי, הסתובבתי בכל המקום, אין איפה להכניס. בסוף, חשבנו עצה, מצאנו איזה שני מקומות בפנה שאפשר לשים שם מזרונים, ושמותי שם מזרונים והבנות היו שם בתוך הסמינר הזה שלשה חדשים. לאחר מכן דאגתי, עלו לארץ ישראל. הם התחתנו. היום שתי המשפחות האלה למעלה מאלף אנשים, הצאצאים וכל המשפחה.

כל זה שיך לבן אדם הזה, אותו בן אדם שלא רמה בשעון ההוא, תראה איזה